

Posudek disertační práce

MgA. Michaela Pálka Plachká

TĚLESNÁ ZKUŠENOST A LIDSKÉ TĚLO JAKO VZTAH HUDBY A OBJEKTU

Katedra skladby

Hudební a taneční fakulta AMU v Praze

Při pročitání úvodu disertační práce Michaely Pálka Plachké se mi vybavuje více jak dekáda kolegiálních a přátelských let, které se započaly při mých studiích na katedře skladby AMU a jejichž aktivní centrum se tehdy nacházelo na koleji v Hradební ulici. Vzpomínám na několik našich rozhovorů o literatuře a o hudbě, a o různých autorských přístupech spojených mimo jiné s výtvarným uměním a pohybem, které vykrystalizovaly do tehdejších studentských koncertů v tzv. Netradičních prostorách. V říjnu roku 2007 to byl např. program Hudba poezí. Tyto synergie pak vnímám napříč časem - i když spíše vzdáleně - v tvorbě Pálka Plachké.

V disertační práci si Michaela klade za cíl věnovat se hraniční oblasti umění, ve které dochází k organickému propojování hudby/zvukové struktury a dalších forem umění v kontextu německé tradice Klangkunst. Je zde klíčová rovina tělesné zkušenosti a vnímání skrze lidské tělo.

Práce dále obsahuje vybrané sondy/analýzy osobností Heinerja Goebbelse, Christiny Kubisch a Bernharda Leitnera. Sondy vede - od divadla a rozhlasových forem umění, po výtvarné umění a nová média, až po zvukový svět architekta - vždy směrem k tradici klasické kompozice. Práce se dále zaměřuje na autorskou tvorbu - Hmaty... doteky - která představuje praktické vyústění disertační práce.

První kapitola se věnuje osvětlení geneze německého Klangkunst. Celou práci tak Pálka Plachká zastřešuje do prostředí diskurzivního prostoru mezi zvukovými a vizuálními uměními směrem k intermediálním přesahům. Klíčovými pojmy napříč kapitolou i prací jsou např.: zvuková poezie, optické básně, zvukový objekt v prostoru, prostorový čas a časový prostor, hudební grafika, zvuková projekce nebo rozpouštění hranic. Kapitola je vždy podepřena patřičnou literaturou, přičemž se Michaela dotýká přesahů uměleckých forem od 19. stol. až po současnost. Postupně směřuje k různým metodám sluchového a vizuálního naslouchání v rámci akusmatické situace (podle P. Schaeffera) či sémantické úrovně slyšení a naslouchání (podle R. Barthesa).

V rámci přesahů směrem k projevům těla v první kapitole postrádám např. zmínku o sluchových meditacích podle Pauline Oliveros (např. známé sonické meditace nebo metoda a publikace Deep Listening). Dále se domnívám, že zde schází příklad Schaferových zvukových procházek, globálně známé metodě naslouchání a porozumění oblasti soundscape. Přesahu do akustické ekologie se později Pálka Plachká dotýká v rámci jednotlivých praktických sond osobností, které si zvolila.

Kapitula Klangkunst si klade za cíl nastínit kontext, ve kterém je celá disertační práce zasazena. Kapitola je srozumitelná, dobře pochopitelná. Místy nabývám pocitu, že bych se jako čtenář chtěl pustit víc do hloubky věcí, obzvláště v podkapitole věnující se času a prostoru směrem k architektuře. V rámci nastínění kontextu směrem k další kapitole věnující se Bernhardu Leitnerovi to však považuji za dostatečné.

V druhé kapitole sledujeme na cca 15 stranách stručnou sondu do díla Heinerja Goebbelse a jeho fenomén nepřítomnosti, kdy si doktorandka pro analýzu vybírá performativní instalaci Stiffers Dinge. Zde se zaměřuje na zkoumání vztahů ve spojení hudebního/akustického a vizuálního jeviště. Doktorandka se věnuje popisu díla, inspiraci, počáteční ideji a způsobu práce. Dále nalezneme popis choreografických objektů instalace a analýzu jednotlivých částí zvukové kompozice Stiffers Dinge.

Celková analýza Stiffers Dinge je spíše popisná. Dozvídáme se, že dílo se pohybuje mezi performance, instalací nebo divadlem, a z hlediska hudebního zpracování je možné jej zařadit v kontextu zvukových kompozic a tradice Hörspiels. Přál bych si tuto analýzu vnímat více vizuálně - např. za pomoci grafu zvukových objektů nebo křivky tektonického plánu - a přál bych si určitou míru např. kritického myšlení nebo srovnání v kontextu jiných hudebních/zvukových děl.

Třetí kapitola je věnovaná tvorbě osobnosti skladatelky a mediální umělkyně Christiny Kubisch. Dozvídáme se o jejím příklonu ke konceptu ticha po vzoru Johna Cage, dále o instalacích z řady Silent Exercises či investigativních procházkách Kubisch směrem k oblasti akustické ekologie. Nacházíme se na str. 61 a 62, kde se letmo dozvídáme o skupině World Soundscape Project, Schaferových terénních studiích a původní stěžejní publikaci The Tuning of the World. Uvádím za zmínku, že později bylo toto vydání součástí The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World (1994), přičemž patří ke klíčovým pracím R. M. Schafera a můžeme o této publikaci hovořit jako o "bibli" akustické ekologie. Ta však chybí v seznamu bibliografie, přestože je z ní převzatý citát z dvoujazyčné publikace Herme's ear Jozefa Cserese v závěrečné kapitole vztahující se k analýze díla Bernharda Leitnera (viz kap. 4.9, str. 78).

Dovolím si zmínit, že tématem investigativních (zvukových) procházek se zabývá celá řada komunit a organizací po celém světě. Chápu, že to není téma této práce, přesto si myslím, že právě ve chvíli, kdy šířeji hovoříme o osobnosti R. M. Schafera a světu performance a instalací Christiny Kubisch, nabízí se zmínit též World Forum for Acoustic Ecology (WFAE), organizaci, která pořádá události a konference vztahující se mimo jiné úzce právě k tématu akustické ekologie a zvukových procházek. V českém kontextu krátce připomeňme různé komunitní projekty kolem Miloše Vojtěchovského, či pražské působení kanadské aktivistky a nezávislé producentky Andrey Dancer (r. 2011, viz např. kompozice Cloist(au)ral nebo Walking Sound ve spolupráci s Michalem Kindernayem, kompozice vznikly pro pořad Radioatelier Českého rozhlasu). Zvukové procházky též v tuzemsku příležitostně začal pořádat Orchestr Berg. Za zmínku ještě stojí uvést projekt Detour, který původně vzniknul v oblasti sanfranciského zálivu a postupně se rozšířil napříč Spojenými Státy a Evropou.

Ticho v duši je závěrečnou podkapitolou vztahující se k osobnosti Christiny Kubisch, ale i k otevřenému příklonu Michaely Pálka Plachké, která vnímá ticho jako "silnou duchovní polohu, která odkazuje k morálním kvalitám, zdrženlivosti, umírněnosti a vnitřní disciplíně."

Předposledním autorským zastavením je sonda věnující se osobnosti zvukového architekta Bernharda Leitnera. Klíčovými prvky této kapitoly jsou: vztahy mezi prostorem, zvukem a lidským tělem, dále pohyb zvuku v prostoru a jeho odrazech v prostoru, sluchově-tělesná zkušenost, Soundcube - zvukově prostorové skici, dále podkapitola věnující se zvukově prostorovému Manifestu (New York, 1977) nebo fascinace zvukem v přírodě. Doktorandka na řadě příkladů ukazuje, jak Leitner nechává působit fyzické účinky na lidském těle a experimentuje s přenášením zvukových vibrací.

Posledním zastavením jsou "Hmaty... doteky", skladba/projekt napříč hudbou, pohybem a malbou, který byl provedený v červnu 2017. Skladba je reflexí pěti let strávených s rodinou

v malebném městě Ruppoldingu. Vnímám ji jako zvukově-vizuální propojení klarinetového partu, zvukových objektů, pohybu, poezie, malby na hedvábí a esenci masérské praxe v kontextu půlhodinového společného představení. Vzhledem k tomu, že tato práce je součástí praktického výstupu disertace, věnuji se jí v samostatném posudku.

Tělesná zkušenost a lidské tělo jako vztah hudby a objektu považuji za živý a inspirativní text zastřešený diskurzem v oblasti Klangkunst. Ve výsledku práce nahlíží do různých konceptů vnímání, slyšení a naslouchání v kontextu osobních, filosofických a konceptuálních souvislostí. Ukazuje na potřebu lidské tělesnosti ve vztahu k umění a k potřebě "vyjít ven" z jakési roviny tradiční poslechové zkušenosti. Snaží se poukázat na propojení zvukových a výtvarných krajin v umělecké tvorbě.

Místy se nemohu zbavit pocitu, kdy bych si na některých místech textu přál jít víc do hloubky zejména konkrétních analytických zastavení, popř. kdyby text mohl být otevřený širšímu kontextu současné a velmi aktuální tvorby směřující do oblasti performance, zvukových instalací či např. rozhlasových umění. Práce je ale velmi konkrétně zacílená. Proto mé poznámky nemají být výtkami, ale spíše poukazují na to, že disertace Michaely Pálka Plachké otevírá, vybízí a inspiruje čtenáře k tomu, aby si sám začal hledat vlastní souvislosti ve vše-obklopující sonické a vizuální krajině blízké i vzdálené.

Disertační práci považuji za velmi zdařilou a doporučuji k obhajobě.

V Rožtokách 3. září 2018

MgA. Jan Trojan, Ph.D.